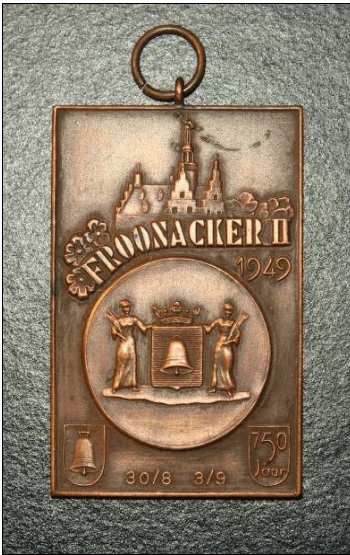

DE GESCHIEDENIS VAN DE FRANEKER MAQUETTE

- van samenwerking en historisch besef -

Plaquette door de stad uitgegeven aan de bouwers. Bron: Teun Zondag

De maquette van de stad Franeker staat momenteel (2010) vrij opvallend als een ietwat massief geheel opgesteld, direct aan de ingang van het Museum Martena. De maquette werd in 1949, gedurende een maandenlange periode, door een groep van 23 vrijwilligers (variërend in leeftijd van 12 tot 65 jaar) ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van Franeker gemaakt en bestaat dus 61 jaar. Het lijkt aardig om de ontstaansgeschiedenis eens te vertellen. De praktische belemmering om nu een volledig beeld te krijgen is dat van de toenmalige bouwers er nog slechts zes mensen in leven zijn.

Het is 1949, vlak na de Tweede Wereld Oorlog, een periode waarin vele dingen nog lang niet op orde zijn en er nog vele beperkingen bestaan. Het toenmalige stadsbestuur onder leiding van burgemeester Dijkstra slaagt er evenwel in allerlei festiviteiten ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van de stad op touw te zetten, hetgeen voor die tijd een hele prestatie was. Het vervaardigen van de maquette was hiervan een onderdeel. Het oorspronkelijke idee om een maquette van de stad te bouwen kwam eigenlijk van wijlen architect Arjen Witteveen. Hij had dit onderwerp verschillende keren vergeefs in de gemeenteraad bepleit.

Onder de enthousiaste en vooral motiverende leiding van mevrouw Faber-Hornstra (conservatrice van 't Coopmanshûs) en meester Hazelhof (leraar aan de Openbare School B en leider van de knutselclub in een schoollokaal aan de achterkant van de Openbare ULO, aan de Schilcampen) wordt een plan voor de maquette gemaakt. Er moest natuurlijk eerst naar beste kunnen een overal plan worden gemaakt van hoe de stad er in 1650 had uitgezien. Om 750 jaar terug te gaan was praktisch onuitvoerbaar. Vervolgens moest het plan worden omgezet in een ontwerp om de maquette-opzet van de stad met zijn straten, waterwegen, huizen, kastelen, molens, enz. vast te leggen. Het geheel kreeg een afmeting van 268 X 182 X 30 cm, behoorlijke afmetingen dus. Mevrouw Faber en Cor Hogendijk zochten overal archieven af naar oude tekeningen, gravures, e.d. van de stad. Dit was gemakkelijker gezegd dan gedaan, omdat in die tijd het bemachtigen en de organisatie van archiefmateriaal uit verschillende bronnen vaak nogal 'primitief' waren en dit gaf vaak veel discussie en zorgen. Cor kwam altijd met veel aantekeningen, niemand had een foto toestel. Meester Hazelhof verzorgde de omzetting op de juiste schaal van het archiefmateriaal naar de maquetteonderdelen. Er moesten uiteraard mensen worden gevonden om mee te helpen. Ook moest er een werkverdeling worden gemaakt. De groep vrijwilligers bestond uit: Sj. Alkema, M. van Arkel, F. Bekhof, G. Faber-Hornstra, L. de Haan, J. Hazelhof, O. Hofstra, C.J. Hogendijk, P. de Jong, G. Kamstra, A. Kuipers, A. Miedema, Tj. Miedema, J. Nijdam, P. Plantinga, P.D. Plat, H. Rijenga, J. Scheper, J. Sleyfer, K. van der Valk, J. Vonk, E. Wever en T. Zondag. Het mooie van deze activiteit was dat men gezamenlijk (allen met verschillende posities en achtergronden) iets presteerde en daarbij bijdroeg aan het historisch besef.

Maandenlang werd er dagelijks, vooral in de avonduren, meestal een groep van vijf of zes mensen vaak tot middernacht aan de maquette gewerkt. Velen hadden echter de opdracht om als thuiswerk een bepaald onderdeel te bouwen als het stadhuis, de Martini kerk, het Sjaerdemaslot (nu kaatsveld), de Martenastins (nu museum), de Botniastins (nu Koornbeurs), de stadspoorten, de molens, enz. Goed georganiseerd voor die tijd. Het completeren van alles bestond uit heel veel priegelwerk.

Naarmate de weken verstreken werden regelmatig de individuele werkstukjes in het schoollokaal aangeleverd. Ik herinner me goed dat dit elke keer weer een verrassing was en grote nieuwsgierigheid opleverde over hoe het werkstuk er uitzag en hoe het in het geheel paste. Zo herinner ik me nog dat bijvoorbeeld Leendert de Haan en Bekhof met hun werkstuk binnen kwamen. Door mijn deelname aan de wekelijkse knutselclub van meester Hazelhof kwam ik als twaalfjarige, de jongste van allen, in de groep maquettebouwers terecht. Ik besteedde er mijn hele vakantie periode aan om de vele

Leendert de Haan, Teun Zondag en Tjerk Miedema bouwen aan de maquette.

Foto: Hein Faber. Bron: Digitaal Archief Leeuwarder Courant

DE GESCHIEDENIS VAN DE FRANEKER MAQUETTE

- van samenwerking en historisch besef -

kleine huisjes met de verschillende geveltjes te zagen en te schilderen. Nichtje Anneke Miedema was de op één na jongste, zij maakte deels uit lucifershoutjes de Vlietserbrug.

De maquette werd aan het stadsbestuur aangeboden in een feestelijke bijeenkomst in het stadhuis, waar we werden onthaald (ja, zo voelden we dat) met een dankwoord en op een kop koffie, thee of frisdrank met een 'Portugeesje' werden getrakteerd. Als beloning kregen allen een zware medaille of plaquette van de stad ter gelegenheid van het feest. De plaquette was speciaal voor de bouwers aangemaakt. Hein Faber maakte regelmatig foto's, die in de Franeker Courant en Leeuwarder Courant verschenen.

De maquette moest echter wel een plaatsje krijgen en daarvoor was toen het Coopmanshûs de enige optie. En zo geschiedde. De maquette is in het verleden enige malen verplaatst, o.a. met een grote kraan door het dak in het Coopmanshûs gehesen. Er werden naderhand nog een glazen overkapping geplaatst en voor bezoekers bedienbare lichtjes geïnstalleerd om bepaalde kenmerkende plekken van de stad aan te geven. Bij de laatste verhuizing werd het geheel doormidden gezaagd om de maquette naar zijn huidige plek te kunnen verplaatsen.

Vandaag de dag zal het vrijwel zeker erg moeilijk zijn om genoeg vrijwilligers te vinden om een dergelijke maquette te maken. En wanneer men ze dan bereid vindt om er één te maken, dan zal eventuele plaatsing in een museum altijd discussies oproepen. Vele steden bezitten momenteel vaak een actuele stadsmaquette, die meestal uit grijs gespoten blokjes is gemaakt en wordt opgesteld in het stadhuis. Inmiddels zijn veel van de bouwers overleden. Voor zover bekend zijn de volgende bouwers nog in leven: O. Hofstra, A. Miedema, Tj. Miedema, J. Nijdam, E. Wever en T. Zondag. Hiermee is de Franeker maquette iets uit de vergetelheid getrokken en in perspectief van de tijd geplaatst.

Kleve, 2010
Tjerk Miedema
miedematj@AOL.com